

УДК 37.013.42:81'246.2

С. М. Ситняківська,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

hng@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1367-0487

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У даній статті представлена структура та зміст навчально-методичного забезпечення білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, розробленого кафедрою соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Для реалізації принципу цілісності, проектуючи систему білінгвальної професійної підготовки фахівців соціальної сфери, процес білінгвального навчання у ВНЗ був поділений на етапи: супровідний етап (I-IV семестри навчання), дубляційний етап (V-VIII семестри навчання), паритетний (I-II семестри навчання у магістратурі), еволюційний (III семестр навчання у магістратурі). До кожного із цих етапів були розроблені спеціальні навчально-методичні матеріали, які в цілому утворили пакет навчально-методичного забезпечення білінгвальної підготовки фахівців соціальної сфери, що відрізняється різноманітністю, комплексністю, відповідає освітній програмі підготовки фахівців соціальної сфери та охоплює усі види навчальної діяльності студентів в умовах білінгвального навчання.

Ключові слова: навчально-методичний комплекс, навчально-методичне забезпечення, білінгвальна професійна підготовка.

Актуальність постановки проблеми дослідження. В сучасних умовах європейського вектора розвитку нашої держави у всіх сферах, у тому числі і у сфері освіти, білінгвізм набуває важливого значення, адже професійний білінгвізм – це перспективний напрямок щодо можливостей інтеграції нашої країни у європейський простір.

У зв'язку з цим багато вчених виступають за введення білінгвального навчання у освітню систему України, особливо на рівні вищих навчальних закладів. Не дивлячись на те, що білінгвізм не є розповсюдженою категорією в системі сучасної освіти України, його теоретичні основи знайшли відображення у працях таких вітчизняних науковців, як Н. О. Микитенко, А. О. Ковальчук, Ф. А. Моїсеєва. Слід відзначити, що в Україні педагогічні дослідження білінгвальної освіти з'явилися нещодавно. Їх появу спричинили нові соціально-економічні, політичні, соціокультурні реалії, прагнення інтеграції нашої держави у європейський простір. З'явилися дослідження, присвячені проблемам формування фахівця-білінгва, а також вивченню позитивного зарубіжного досвіду білінгвального навчання та можливостей перенесення такого досвіду на вітчизняну систему освіти. Проблемою підготовки фахівців на білінгвальній основі в інших державах займалися С. М. Верещагін, М. М. Михайлов, В. Маккей, М. М. Певзнер, І. Турман, А. Г. Ширін [1; 2; 3].

Однак аналіз психолого-педагогічної, методичної, наукової літератури продемонстрував відсутність праць, які стосувались би науково-методичного забезпечення білінгвальної професійної підготовки у вищій школі, що і визначило актуальність і стало основою для визначення тематики нашого дослідження: "Розробка науково-методичного забезпечення білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери".

Оскільки білінгвальне навчання стало важливим і перспективним у вітчизняній освітній системі, необхідно розробити навчально-методичне забезпечення (НМЗ) білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців, яке є однією із складових забезпечення цього процесу. Тому **метою статті є:** представити структуру та зміст навчально-методичного забезпечення білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, розробленого кафедрою соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Слід зазначити, що навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери є головною складовою усього процесу професійної підготовки у сучасному вищому навчальному закладі. Основними складовими навчально-методичного забезпечення є підручники, навчальні посібники, тексти лекцій і конспекти лекцій, навчально-методичні посібники і методичні вказівки різного характеру та призначення [4: 15–18].

Навчально-методичні матеріали (НММ) слугують інструментом для досягнення мети освітнього процесу у ВНЗ – створення умов для ефективного навчання та розвитку особистості, її самовизначення й самореалізації. Використання НММ для досягнення мети освітнього процесу можна розглядати як трьохсторонній процес, який дозволяє: викладачу застосовувати більш ефективні, оптимальні методи, засоби і прийоми роботи або розробляти нові технології навчання; студентам ефективно займатися

навчально-пізнавальною діяльністю; навчальному закладу забезпечити високу якість професійної підготовки фахівців [5].

Комплексне методичне забезпечення підготовки фахівців соціальної сфери складається з: нормативної документації, навчально-методичного комплексу (НМК), методичного забезпечення усіх видів практики, методичного забезпечення підсумкової державної атестації та позанавчальної діяльності студента. В основі навчально-методичного забезпечення підготовки сучасного фахівця соціальної сфери лежить навчально-методичний комплекс. Навчально-методичний комплекс – це певна чітко визначена сукупність навчально-методичних документів, що являють собою модель освітнього процесу, яку згодом буде реалізовано на практиці.

Як відомо, призначення НМК фахової дисципліни полягає у тому, щоб забезпечити цілісний навчальний процес із соціально-педагогічної дисципліни в єдності цілей навчання, змісту, дидактичного процесу й організаційних форм навчання. Лише при дотриманні цієї умови НМК буде являти собою комплекс у повному розумінні цього слова – сукупність різних засобів навчання, що складають одне ціле. Традиційний НМК зазвичай складається з двох частин: матеріали з планування вивчення дисципліни та матеріали з організації і проведення навчального процесу [5]. Перша частина включає робочу програму, теми і плани лекцій, плани практичних, семінарських і лабораторних занять, тематику ділових ігор і ситуаційних задач, завдання для самостійної роботи, тести об'єктивного контролю знань, питання до екзамену і тематику курсових робіт (якщо їх написання передбачається при вивченні дисципліни). До другої частини відносяться методичні матеріали, підручники або тексти лекцій, інструктивно-методичні матеріали до практичних, семінарських і лабораторних занять, до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, до самостійної роботи, до роботи з тестами, щодо підготовки до екзаменів, а також з виконання і захисту курсових робіт [5].

Навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери складає необхідне підґрунтя розвитку його професійних компетенцій, які в сукупності дадуть змогу розвивати його професійну компетентність, складовою якої є білінгвальна професійна компетентність, ще в процесі навчання у ВНЗ. Намагаючись реалізувати принцип цілісності, проектуючи систему білінгвальної професійної підготовки фахівців соціальної сфери, процес БН у ВНЗ був поділений на етапи білінгвального навчання: супровідний етап (I-IV семестри навчання), дубляційний етап (V-VIII семестри навчання), паритетний (I-II семестри навчання у магістратурі), еволюційний (III семестр навчання у магістратурі). До кожного із цих етапів були розроблені спеціальні навчально-методичні матеріали, щоб забезпечити специфічний процес БН на відповідних етапах, які в цілому утворили пакет НМЗ білінгвальної підготовки фахівців соціальної сфери, що відрізняється різноманітністю, комплексністю, відповідає освітній програмі підготовки фахівців соціальної сфери та охоплює усі види навчальної діяльності студентів в умовах БН.

Оскільки на першому етапі БН у ВНЗ головним структурним компонентом моделі БН фахівців соціальної сфери виступає білінгвально-дидактичний елемент, який передбачає введення термінів або термінологічних словосполучень, що вивчаються як рідною, так і іноземною (англійською) мовами, і вводиться при вивченні всіх дисциплін циклу професійної підготовки протягом I-IV семестрів навчання, то для першого дубляційного етапу БН був розроблений "Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / Terminology Bilingual Dictionary: Social Sphere". Понятійно-термінологічний білінгвальний словник призначений для студентів, що навчаються за напрямом підготовки "Соціальна робота" та "Соціальна педагогіка", які починають вивчати фахові дисципліни англійською мовою. Побудований на засадах білінгвізму, він вміщує найбільш поширені поняття і категорії соціальної педагогіки та соціальної роботи як базових дисциплін соціальної сфери з перекладом та тлумаченням англійською мовою [6]. До словника також увійшов короткий граматичний довідник з англійської мови та словник-розмовник найпоширеніших наукових кліше та виразів англійською мовою. Словник був розроблений для полегшення роботи студентів при вивченні фахових дисциплін іноземною мовою та для забезпечення можливості використовувати більшу кількість ресурсів при навчальній та науково-дослідній соціально-педагогічній діяльності, а граматичний довідник та словник-розмовник – для розширення спектру дій стосовно презентацій наукових теоретичних та практичних надбань у цій сфері [6].

Оскільки білінгвально-дидактичні елементи, які вивчаються білінгвально є складовими навчання усіх дисциплін циклу професійної підготовки, що викладаються протягом I-IV семестрів навчання, то "Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / Terminology Bilingual Dictionary: Social Sphere" повинен увійти до усіх навчально-методичних комплексів дисциплін циклу професійної підготовки, як допоміжний методичний елемент. Варто також зауважити, що на цьому етапі, коли українською мовою вивчається тлумачення фахового терміну, його основні характеристики та особливості, то англійською мовою вивчається лише його значення. Знання фахових термінів іноземною мовою є своєрідною підготовкою до переходу студентів на наступний (другий) рівень навчання – доповнюючий, на якому головним структурним елементом системи БН у ВНЗ є білінгвальний змістовий

блок, який входить до усіх фахових дисциплін, що викладаються протягом V-VIII семестрів навчання як доповнюючий [7; 8].

Білінгвальні змістові блоки з дисциплін циклу професійної підготовки призначені для студентів, що навчаються за спеціальністю "Соціальна робота" та включають до свого складу основну частину у вигляді методичної розробки двох білінгвальних лекційних занять та орієнтовний перелік теоретичних та практичних завдань (українською та англійською мовами) та додаткову, до якої входять граматичний довідник з англійської мови та українсько-англійський термінологічний словник (соціальна сфера), спрямований на допомогу студентам у підготовці до практичних занять іноземною мовою та розширення спектру їх репрезентаційних можливостей у майбутній професійній діяльності.

Слід відзначити, що БЗБ за своїм функціональним призначенням не є тотожним змістовому модулю навчальної дисципліни і включає змістову частину певних видів занять, відібраних для білінгвального навчання, та допоміжну інформацію (граматичний довідник з англійської мови та українсько-англійський словник-розмовник). Функцією БЗБ є підготовка студентів до вивчення фахових предметів іноземною мовою та надання додаткової інформації з дисципліни, елементом якої він є. Тому білінгвальні змістові блоки входять до НМК усіх дисциплін циклу професійної підготовки, які вивчаються протягом V-VIII семестрів навчання, як додаткові елементи.

Головною особливістю білінгвального змістового блоку з будь-якої дисципліни є специфічна побудова лекційного матеріалу. У той час, коли передбачається виклад лекційного матеріалу українською мовою, деякі слова, конструкції, словосполучення подаються в дужках іноземною мовою (англійською) для візуального запам'ятовування студентами під час самостійного опрацювання лекційного матеріалу. Такі білінгвальні "вкраплення" допомагають студентам запам'ятати певні конструкції, феномени іноземною мовою, що у подальшому не лише полегшить їх процес підготовки до практичних, групових занять, а й сприятиме їхній готовності до переходу на наступний етап білінгвального навчання. Окрім того, в кінці кожного параграфу лекції, яка представлена українською мовою, подається коротка анотація змісту даного параграфу англійською мовою, а в кінці лекції подається розгорнута анотація-узагальнення іноземною (англійською) мовою. Теоретичні питання для перевірки засвоєння студентами лекційного матеріалу також представлені іноземною (англійською) мовою, а практично-орієнтовані завдання творчого характеру, виконання яких студентами також передбачається іноземною (англійською) мовою представлені білінгвально, щоб уникнути непорозуміння [7; 8].

Іще однією специфічною особливістю БЗБ є те, що граматичний довідник з англійської мови, який увійшов до складу білінгвального змістового блоку, побудований таким чином, що приклади, які ілюструють граматичні феномени, мають соціальну спрямованість, що сприяє подальшому супровідному запам'ятовуванню студентами соціальних феноменів, термінів іноземною мовою (англійською).

Також до усіх білінгвальних змістових блоків входять термінологічні словники фахового спрямування, які вміщують більше двох сотень термінів, що полегшить роботу студентів при вивченні фахових дисциплін іноземною мовою та дасть можливість використовувати більшу кількість ресурсів при навчальній та науково-дослідній соціально-педагогічній діяльності [7; 8].

Таким чином, білінгвальні змістові блоки є підготовчим етапом і можливістю переходу студентів на наступний (третій) паритетний етап білінгвальної підготовки, що триває протягом I-II семестру навчання у магістратурі. На цьому етапі головним структурним елементом системи БН у ВНЗ виступає власне фаховий предмет, який викладається іноземною мовою (англійською). Функцією фахового предмета, який викладається іноземною мовою, є отримання студентами фахових знань, розвиток умінь і навичок іноземною мовою. І, нарешті, на четвертому еволюційному етапі навчання, яке відбувається у останньому семестрі (III) навчання у магістратурі, головним структурним елементом системи БН виступає низка фахових предметів, які викладаються іноземною мовою. Головною функцією цього етапу є розвиток білінгвальної професійної компетенції майбутніх фахівців соціальної сфери. Оскільки для обох цих етапів головними структурними елементами БН є фахова дисципліна (чи дисципліни), яка викладається повністю білінгвально, то для її викладання повинен бути розроблений навчально-методичний комплекс.

Оскільки призначення НМК фахової дисципліни полягає у тому, щоб забезпечити цілісний навчальний процес із соціально-педагогічної дисципліни, то при його створенні були використані різні засоби навчання, що складають одне ціле і підпорядковуються одній меті – розвиток білінгвальної професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

У процесі реалізації моделі білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в Житомирському державному університеті імені Івана Франка шляхом аналізу дисциплін циклу професійної підготовки студентів-магістрантів за спеціальністю "Соціальна робота", було виокремлено і впроваджено в процес білінгвального навчання дисципліну проблемного характеру "Актуальні проблеми соціальної педагогіки", НМК якої буде розглянуто у якості прикладу розробки навчально-методичного забезпечення БН в умовах університету.

НМК дисципліни "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" побудований за традиційною моделлю НМК і складається з двох частин: матеріали з планування вивчення дисципліни та матеріали з організації і проведення навчального процесу.

Перша частина включає робочу програму, теми і плани лекцій, плани практичних, групових занять, тематику ділових ігор і ситуаційних задач, завдання для самостійної роботи, тести об'єктивного контролю знань, питання до екзамену. До другої частини відносяться методичні матеріали, навчально-методичні посібники, інструктивно-методичні матеріали до практичних, групових занять, до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, до самостійної роботи, до роботи з тестами, щодо підготовки до екзаменів.

Щодо матеріалів з планування навчального процесу, які мають традиційну структуру, то вони відрізняються від традиційних лише тим, що створюються білінгвально: робоча програма навчальної дисципліни – українською мовою та пункти, які стосуються змісту навчальної дисципліни – іноземною мовою.

Оскільки плани лекційних, практичних, групових занять є особистим робочим документом викладача, то складаються вони в умовах білінгвального навчання за довільною формою відповідно до робочої програми навчальної дисципліни з дотриманням педагогічних і методичних вимог. Єдиною відмінністю планів лекційних, групових та практичних занять, які розробляються для проведення білінгвальних дисциплін, є їхнє білінгвальне змістове наповнення. Окрім того, що у будь-якому плані заняття викладач повинен виокремити структурні одиниці – етапи, логічно завершені відрізки навчального часу, кожен з яких характеризується певними завданнями, змістом, видами діяльності викладача і студентів, у плані повинна бути висвітлена: тема, мета, тип заняття; зазначено використання навчально-наочних посібників та технічних засобів навчання; міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки; основні питання досліджуваної теми; повідомлення нового матеріалу викладачем або самостійна робота студентів; контроль за діяльністю студентів і перевірка набутих знань; завдання для самостійної роботи. В умовах білінгвального навчання тему, мету основні питання досліджуваної теми, а також повідомлення викладача та завдання для самостійної роботи студентів потрібно зазначати у планах українською та іноземною мовами.

Розробляючи план білінгвального заняття, необхідно пам'ятати, що він повинен відповідати таким вимогам: чітке і зрозуміле для студентів формулювання цілей заняття іноземною мовою; нерозривність зв'язку між освітніми і виховними завданнями заняття; педагогічне обґрунтування відбору змісту навчального матеріалу як для заняття в цілому, так і для кожного його структурного елемента; організаційна чіткість повинна бути наслідком правильного вибору типу заняття, планування його структури і ретельної підготовки до нього викладача; на кожному занятті необхідно зміцнювати зв'язки між професійною і мовно-практичною підготовкою; співвідношення колективної й індивідуальної роботи студентів повинно змінюватись в залежності від змін навчально-педагогічної ситуації в рамках поставлених цілей заняття. Таким чином, вимоги до планування лекцій, практичних, інших видів занять в умовах білінгвального навчання залишаються традиційними, але потребують акценту на мету білінгвального навчання – розвиток білінгвальної професійної компетентності майбутніх фахівців.

Традиційним також залишається процес розробки та планування тестів об'єктивного контролю знань студентів та питань до екзамену. Єдиною відмінністю є лише те, що будучи спрямованими на перевірку виключно професійних знань студентів, вони створюються іноземною мовою, що дає можливість перевірити і лінгвістичну компетентність студентів.

Другою частиною НМК є матеріали з організації і проведення навчального процесу. Для розробки цієї частини НМК викладач повинен створити пакет методичних матеріалів для студентів: підручники або тексти лекцій, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, інструктивно-методичні матеріали до групових занять, інструктивно-методичні матеріали до проведення ділових ігор і розв'язання ситуаційних задач, інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи, інструктивно-методичні матеріали до роботи з тестами, інструктивно-методичні матеріали з підготовки до екзамену.

Для зручності роботи студентів, плануючи НМК з дисципліни "Актуальні проблеми соціальної педагогіки", увесь пакет матеріалів був зібраний у одному виданні – навчально-методичному посібнику "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" (Topical Issues of Social Pedagogics), куди увійшли усі необхідні студентам матеріали, передбачені для організації та проведення навчального процесу [9].

Перш за все, до навчально-методичного посібника був включений витяг з робочої програми навчальної дисципліни "Актуальні проблеми соціальної педагогіки", яка складається білінгвально.

Зважаючи на той факт, що студенти навчаються на немовному факультеті, студентам був представлений матеріал для самостійного опрацювання, який стосується особливостей перекладу наукової літератури, який не передбачено для вивчення у межах дисциплін циклу професійної підготовки, але є необхідним для подальшого опрацювання фахового матеріалу білінгвально.

У навчально-методичний посібник увійшов також теоретичний матеріал з дисципліни циклу професійної підготовки "Актуальні проблеми соціальної педагогіки". Побудований на засадах білінгвізму, він включає назву, мету та план лекцій, що представлені українською і англійською мовами,

лекційний матеріал, який представлено українською мовою та розгорнуту анотацію лекції іноземною (англійською) мовою, а також список використаної літератури до кожної лекції.

Що стосується завдань до практичних, групових занять, професійно-орієнтованих задач, то вони представлені в навчально-методичному посібнику у вигляді переліку теоретичних питань та практично-орієнтованих завдань після кожної лекції [9].

Ці теоретичні питання та практично-орієнтовані завдання представлені іноземною (англійською) мовою і стосуються матеріалу, викладеного у лекції. Зміст цих теоретичних питань та практично-орієнтованих завдань носить виключно професійний характер, але оскільки матеріали представлені для виконання іноземною мовою, то у студентів одночасно розвивається як професійна, так і лінгвістична компетентність, що у сукупності складає білінгвальну професійну компетентність майбутніх фахівців. У навчально-методичному посібнику також представлені тести для перевірки знань студентів з навчальної дисципліни "Актуальні проблеми соціальної педагогіки", які також побудовані за білінгвальним принципом: тести побудовані іноземною мовою, але перевіряють фахові знання студентів. НМП вміщує також відповіді до тестів, що дасть можливість студентам у процесі вивчення дисципліни самостійно перевіряти свої проміжкові знання з дисципліни. Слід також відмітити, що до навчально-методичного посібника "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" увійшов україно-англійський словник соціально-педагогічних термінів, оскільки ця галузь знань відноситься до вузькоспеціальних і фахові терміни не завжди представлені у словниках та довідниках загального вжитку та з огляду на багатозначність англійських термінів. Тому для полегшення роботи студентів та однозначного їх трактування у соціально-педагогічному контексті основні терміни зібрані і представлені у навчально-методичному посібнику [9].

Важливим елементом навчально-методичного посібника "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" є аудіо диск, який містить усі анотації лекційного матеріалу, представленого в посібнику, а також аудіо терміни, що увійшли в україно-англійський словник посібника. Цей диск розроблений для самостійної роботи студентів, щоб сприяти розвитку мовленнєвих навиків студентів, їх можливості сприймати на слух фахового матеріалу, що призведе до полегшення процесу сприйняття білінгвальних лекцій, роботи на практичних, групових заняттях.

Екзаменаційний білет з білінгвальної дисципліни доцільно розробляти іноземною мовою, але перевіряти знання фахових знань, умінь. Так, з навчальної дисципліни "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" екзаменаційний білет вміщує теоретичне питання, п'ять тестових завдань та практично-орієнтоване завдання іноземною (англійською) мовою. Варто зауважити, що типові теоретичні питання та професійно-орієнтовані завдання були вміщені у навчально-методичний посібник "Актуальні проблеми соціальної педагогіки" та опрацьовані студентами під час практичних та групових занять. Тести також були вміщені у навчально-методичний посібник, щоб студенти могли тренуватися під час самостійної роботи, а також для перевірки проміжкових знань студентів під час навчання.

Таким чином, навчально-методичне забезпечення третього та четвертого етапів білінгвального навчання потребує розробки спеціального білінгвального навчально-методичного комплексу, який попри свою традиційну структуру, має багато особливостей, бо має враховувати не лише фаховий, а й лінгвістичний бік білінгвального навчання та слугувати більш розширеній меті навчання – розвитку білінгвальної професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Оскільки при розробці навчально-методичного забезпечення білінгвальної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери ключовим акцентом став той факт, що білінгвальне навчання передбачає використання іноземної мови (англійської), то ефективними можна вважати усі відомі форми, методи, засоби, які використовуються при вивченні іноземної мови загалом і передбачають системне оволодіння чотирма основними видами мовленнєвої діяльності:

- *читання та розуміння прочитаного* (адаптованих та неадаптованих науково-популярних джерел, лекційних матеріалів, навчальних посібників, підручників та наукових статей, тестів, засобів масової інформації, англійських текстів з Інтернет ресурсів, у тому числі програмних засобів використання англійських сайтів, анотування та реферування текстів);

- *слухання та розуміння почутого* (мова викладача під час лекцій, розуміння міжособистісного спілкування під час практичних занять, розуміння аудіо-інтернет конференцій, круглих столів, семінарів, автентичних аудіо-записів наукових фільмів);

- *говоріння* (монологічне та діалогічне мовлення на заняттях, спілкування під час виконання вправ, творчих завдань, виступи на конференціях з участю міжнародних науковців);

- *письмо* (ведення конспекту лекцій, виконання соціально-педагогічних завдань, написання анотацій до наукових статей, написання резюме щодо подальшого працевлаштування, оформлення наукових звітів при участі у грантах, написання доповідей, рефератів для участі у міжнародних студентських конференціях).

При цьому, неабияке значення відводилося оволодінню навичками комплексного використання зазначених видів діяльності при роботі над перекладом наукової літератури за фахом, який також має

свої граматичні, лексичні та стилістичні особливості. Цілком зрозуміло, що на немовному факультеті (соціально-психологічний) з високим рівнем підготовки за всіма вищезазначеними видами мовленнєвої діяльності, повністю білінгвальне навчання стає можливим лише на старших курсах або в межах магістерської підготовки (3-4 етапи БН), а до цього часу (1–2 етапи БН) здійснюється лише підготовка до БН, забезпечення якої також потребує ретельної розробки методичних матеріалів. Також важливе значення відіграє збалансоване використання традиційних та інноваційних форм, методів навчання. Особливого значення при білінгвальному навчанні набуває особистісно-орієнтований підхід, який сприяє активізації творчого потенціалу та індивідуальних особливостей студентів.

Окрім того, варто зазначити, що білінгвальне навчання потребує обов'язкового використання під час проведення усіх видів занять сучасних інформаційних технологій. У межах вивчення дисциплін циклу професійної підготовки білінгвально передбачається тестова форма контролю. Студентам пропонуються тести англійською мовою з чотирма варіантами відповідей, де лише одна є вірною. Тестові завдання носять соціально-педагогічний зміст і перевіряють, насамперед, розуміння соціально-педагогічних феноменів. Однак, цей вид контролю набутих знань здійснюється іноземною (англійською) мовою, тому водночас цим перевіряється і знання фахової термінології, розуміння особливостей перекладу наукового матеріалу.

Мотиваційна сторона підкріплюється бажанням магістрів надалі займатися науковою роботою, що обов'язково передбачає володіння іноземною мовою за фахом, а також необхідністю складання екзамену англійською мовою по завершенню білінгвального вивчення дисциплін циклу професійної підготовки. На нашу думку, мотиваційний інтерес студентів до білінгвального навчання може бути підвищений наданням їм можливостей написання та захисту магістерських дипломних робіт англійською мовою. Це дозволить студентам-магістрам не тільки переконливо впевнитися у своїх знаннях, у тому числі іноземної мови за фахом, а й адаптуватися в сучасному науковому середовищі.

Виходячи із зазначених чотирьох видів діяльності та форм організації навчального процесу при білінгвальному навчанні набуває великого значення зміст навчальних посібників та підручників, які, окрім матеріалів та завдань спрямованих на реалізацію усіх зазначених видів вивчення іноземної мови, повинні містити теоретичний матеріал, практичні та тестові завдання з дисциплін циклу професійної підготовки. Навчальні матеріали підручників та посібників мають бути максимально унаочненими – повинні містити схеми, таблиці, діаграми, рисунки, щоб за допомогою візуального сприйняття полегшити розуміння і усвідомлення соціально-педагогічних феноменів та вивчити фахову термінологію. У цих методичних матеріалах має бути викладена актуальність даної дисципліни англійською мовою, коротка історія та основні поняття теорії і техніки перекладу, особливості мови наукової літератури. Підручники та посібники, окрім словника соціально-педагогічного спрямування з перекладом на рідну мову, повинні містити теоретичну частину, у якій представлено особливості перекладу наукової літератури: граматичні та лексичні основи перекладу, поради з практики перекладу наукової літератури та правила використання словників і довідників. Ця теоретична частина посібника, як правило, відводиться студентам на самостійне опрацювання з метою полегшення подальшого осмисленого сприйняття основного матеріалу курсу лекцій з дисциплін циклу професійної підготовки. Основний курс підручника чи посібника повинен складатися з розгорнутого тексту лекцій, запитань для самоконтролю, тестових завдань для перевірки засвоєння матеріалу та практичних завдань, що стосуються заданої теми, викладених іноземною мовою. Для підвищення ефективності слухового сприйняття та створення мовного середовища під час самостійної роботи, бажано забезпечувати навчальні посібники аудіодисками з відповідними навчальними матеріалами.

Висновок. Отже, білінгвальне навчання – це необхідна складова сучасної системи навчання у ВНЗ, яка потребує вивчення і подальшої розробки з наукової та методичної точки зору. Запорукою успішного впровадження білінгвальної професійної підготовки у навчальний процес має бути ретельно розроблене навчально-методичне забезпечення, яке є головною складовою усього процесу професійної підготовки у сучасному вищому навчальному закладі. Реалізація білінгвальної професійної підготовки у межах ВНЗ забезпечить свідоме ставлення магістра до професійної діяльності, розвиток світогляду, самосвідомості та розширить можливості адаптації майбутнього фахівця у різних соціальних, інформаційних, наукових реаліях сьогодення. Серед перспектив подальших досліджень білінгвальної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери вбачаємо питання оцінювання та контролю знань студентів, що навчаються білінгвальним способом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Верещагин Е. М. Вопросы теории речи и методики преподавания иностранного языка / Е. М. Верещагин. – М. : МГУ, 1969. – 90 с.
2. Ширин А. Г. Дидактико-методические аспекты процесса билингвального образования / А. Г. Ширин // Вестник Новгородского государственного университета. – Великий Новгород, 2005. - № 31. – С. 63–66.
3. Mackey W. F. A Description of Bilingualism / W. F. Mackey; [In : J. A. Fishman (ed.)], Reading in the Sociology of Language. – Den Haag : Mouton, 1977. – P. 554–584.

4. Гусева Р. П. Методична готовність викладачів до створення комплексного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу / Р. П. Гусева // Середня професійна освіта, 2003.– № 3. – С. 15–18.
5. Аргунова Т. Г. Комплексне навчально-методичне забезпечення предмета / Т. Г. Аргунова. – М., 1999. – 163 с.
6. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник : соціальна сфера (Terminology Bilingual Dictionary) / автори-укладачі: І. В. Літяга, С. М. Ситняківська; за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. – Вид. 3-ге, перероб. і доп. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 224 с.
7. Ситняківська С. М. Білінгвальний змістовий блок з дисципліни "Соціально-педагогічна профілактика делінквентної поведінки"(Bilingual Content Unitonthe Subject "Socio-Pedagogical Preventionofa Delinquent Behavior") / С. М. Ситняківська. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 60 с.
8. Ситняківська С. М. Білінгвальний змістовий блок з дисципліни "Соціальний супровід сім'ї"(Bilingual Content Unitonthe Subject" Social Supportofa Family"): [навчально-методичний посібник] / С. М. Ситняківська. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 80 с.
9. Ситняківська С. М. Актуальні проблеми соціальної педагогіки (Topical Issues of Social Pedagogics) : [навчально-методичний посібник]. – Вид. 2-ге, перероб. і доп.[під грифом МОН України] / С. М. Ситняківська, Н. А. Сейко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 167 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vereshchagin E. M. Voprosy teorii rechi i metodiki prepodavaniia inostrannogo yazyka [Questions of Speech Theory and Teaching Language Techniques] / E. M. Vereshchagin. – М. : MSU, 1969. – 90 p.
2. Shirin A. G. Didaktico-metodicheskie aspekty protsessy bilingval'nogo obrazovaniia [Theoretical and Methodological Aspects of Bilingual Education Process] / A. G. Shirin // Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta [Novgorod State University Journal]. – Novgorod, 2005. – № 31. – P. 63–66.
3. Mackey W. F. A Description of Bilingualism / W. F. Mackey; [In : J. A. Fishman (ed.)], Reading in the Sociology of Language. – Den Haag : Mouton, 1977. – P. 554–584.
4. Guseva R. P. Metodychna gotovnist' vykladachiv do stvorennia kompleksnogo navchal'no-metodychnogo zabezpechennia osvitiynogo protsesu [Methodical Readiness of Teachers to Create a Comprehensive Teaching of Educational Process] // Serednia profesiina osvita [Secondary Vocational Education]. – 2003. – № 3. – P. 15–18.
5. Argunova T. G. Kompleksne navchal'no-metodychne zabezpechennia predmeta [Comprehensive Training and Methodological Support Object] / T. G. Argunova. – М., 1999. – 163 p.
6. Ponyatiino-terminologichnii slovník : sotsial'na sfera [Terminology Bilingual Dictionary] / avtory-ukladachi I. V. Litiaga, S. M. Sytniakivska ; za zag. red. prof. N. A. Seiko. – vyd. 3-e, pererob. i dop. – Zhytomyr : Printed Ivan Franko ZSU, 2016. – 224 p.
7. Sytniakivska S. M. Bilingval'nii zmistovii blok z dustsupliny "Social'no-pedagogichna profilaktyka delinkventnoi povedinky" [Bilingual Content Unitonthe Subject "Socio-Pedagogical Preventionofa Delinquent Behavior"] / S. M. Sytniakivska. – Zhytomyr : Printed Ivan Franko ZSU, 2017. – 60 s.
8. Sytniakivska S. M. Bilingvalnyi zmistovyi blok z dustsupliny "Social'nyi suprovid simi" [Bilingual Content Unitonthe Subject "Social Supportofa Family"] : [navchal'no-metodychnyi posibnyk] / S. M. Sytniakivska. – Zhytomyr : Printed Ivan Franko ZSU, 2017. – 80 s.
9. Sytniakivska S. M. Actual'ni problem sotsial'noi pedagogiki [Topical Issues of Social Pedagogics] : [navchal'no-metodychnyi posibnyk]. – Ed. 2nd, revised. and add. [stamped by ME of Ukraine] / S. M. Sytniakivska, N. A. Seiko. – Zhytomyr : Printed Ivan Franko ZSU, 2014. – 167 p.

Ситняковская С. М. Разработка учебно-методического обеспечения билингвальной профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы.

В данной статье представлена структура и содержание учебно-методического обеспечения билингвальной профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы, разработанного кафедрой социальных технологий Житомирского государственного университета имени Ивана Франко.

Для реализации принципа целостности, проектируя систему билингвальной профессиональной подготовки специалистов социальной сферы, процесс билингвального обучения в вузе был разделен на этапы: сопроводительный этап (I-IV семестр обучения), дублирующий этап (V-VIII семестры обучения), паритетный (I-II семестры обучения в магистратуре), эволюционный (III семестр обучения в магистратуре). К каждому из этих этапов были разработаны специальные учебно-методические материалы, которые в целом образовали пакет учебно-методического обеспечения билингвальной подготовки специалистов социальной сферы, который отличается разнообразием, комплексностью, соответствует образовательной программе подготовки специалистов социальной сферы и охватывает все виды учебной деятельности студентов в условиях билингвального обучения.

Ключевые слова: учебно-методический комплекс, учебно-методическое обеспечение, билингвальная профессиональная подготовка.

Syntniakivska S. M. Development of the Methodological Support for Future Social Sphere Specialists Bilingual Training.

This article shows the structure and content of the methodological support for future social sphere specialists' bilingual training, developed by the Department of Social Technologies of the Zhytomyr Ivan Franko State University. To implement the principle of integrity, designing a system of bilingual professional training for future social sphere specialists, the process of bilingual teaching at the university was divided into stages: covering stage (I-IV semesters of studying), additional stage (V-VIII semesters of studying), parity stage (I-II semesters of master's degree), evolutionary stage (III semester of master's degree). Teaching materials have been developed to each of these stages that are generally formed a package of teaching materials for bilingual training of social sphere future specialists, featuring by variety, complexity, meeting the educational program of social sphere specialists training, covering all learning activities of students in bilingual teaching. It was proved that bilingual education is a necessary part of modern teaching system in higher educational institutions, which requires further studying and development from the scientific and methodological points of view. The key to successful implementation of bilingual training in the educational process must be carefully designed methodological support, which is the main component of the whole process of training in modern university. Implementation of bilingual training within university will provide conscious attitude of future social sphere specialist to the profession and expand opportunities for adaptation of future specialist in different social, informational, scientific realities.

Key words: *teaching complex, educational and methodological support, bilingual training.*